

ŹRÓDŁA PRAWA

Teoria i praktyka

redakcja naukowa Tomasz Giaro

MONOGRAFIE

ŹRÓDŁA PRAWA

Teoria i praktyka

redakcja naukowa Tomasz Giaro

MONOGRAFIE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Publikacja powstała przy współpracy i dofinansowaniu
Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego

Wydawca
Agata Jędrasik

Redaktor prowadzący
Grażyna Polkowska-Nowak

Opracowanie redakcyjne
Michał Dymiński

Łamanie
PIUS Poligrafia Informatyka Usługi

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

The logo for 'prawolubni' features the word in a lowercase, serif font with a small heart above the 'i'. Below the text is a decorative horizontal line with a wavy, scalloped pattern.

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer SA, 2016

ISBN: 978-83-8107-224-3
ISSN: 1897-4392

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów / 9

Od redaktora / 13

Otwarcie konferencji / 15

Sesja I / 19

dr hab. Kamil Zaradkiewicz (moderator)

Ryszard Piotrowski

Pojęcia zastane w Konstytucji RP. Dylematy teorii i praktyki / 21

Jan Majchrowski

Źródła prawa a praktyka polityczna / 51

Adam Bosiacki

Źródła prawa a rewolucja / 66

Jan Rudnicki

Dekodfikacja prawa cywilnego doby PRL – między ideologią a wymogami obrotu / 75

Głosy w dyskusji / 90

Sesja II / 95

dr hab. Maria Rogacka-Rzewnicka, prof. UW (moderatorka)

Maria Nowak

Wpływ nastrojów społecznych na kształtowanie prawa w późnej starożytności. Dzieci pozamałżeńskie w konstytucjach Konstancyna Wielkiego / 97

Piotr Z. Pomianowski

Problemy stosowania obcojęzycznych źródeł prawa. Recepcja prawa francuskiego na ziemiach polskich. Wybrane zagadnienia / 117

Przemysław Konieczniak

Nieformalne źródła prawa na przykładzie Kodeksu Etyki Lekarskiej / 130

Szymon Pawelec

Źródła prawa w orzecznictwie sądów karnych w sprawach gospodarczych / 149

Głosy w dyskusji / 159

Sesja III / 163

prof. dr hab. Paweł Czechowski (moderator)

Paweł Wajda

Rekomendacje Komisji Nadzoru Finansowego dla rynku ubezpieczeń i reasekuracji – *soft law* w wersji *hard*? / 165

Łukasz Pisarczyk

Autonomiczne źródła prawa pracy. Wybrane zagadnienia / 181

Jacek Jastrzębski

Zbiory zasad prawa umów i *lex mercatoria* w prawie umów gospodarczych – znaczenie i perspektywy rozwoju / 198

Konrad Osajda

Multiźródłowość – teoria czy praktyka? Atypowe źródła prawa prywatnego / 221

Głosy w dyskusji / 257

Sesja IV / 273

prof. dr hab. Maria M. Kenig-Witkowska (moderatorka)

Dobrochna Bach-Golecka

O ontologii oksymoronów. Znaczenie *soft law* w prawie Unii Europejskiej / 275

Paweł Marcisz

Orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej jako źródło prawa powszechnie obowiązującego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej / 313

Jędrzej Maśnicki

Ustawa i rozporządzenie implementujące jako akty prawa unijnego / 321

Magdalena Słok-Wódkowska

Legitymizacja umów międzynarodowych Unii Europejskiej / 340

Dodatkowy referat zgłoszony na Konferencję / 357

Maria M. Kenig-Witkowska

***Soft law* w międzynarodowym prawie środowiska. Uwagi na marginesie katalogu źródeł prawa / 359**

Głosy w dyskusji / 376

Tomasz Giaro

Podsumowanie konferencji / 387

Wykaz skrótów

Akty prawne

- f.k.c.** francuski kodeks cywilny
- k.c.** ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2016 r. poz. 380 ze zm.)
- k.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2016 r. poz. 1137 ze zm.)
- k.p.** ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2016 r. poz. 1666 ze zm.)
- k.p.a.** ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 23 ze zm.)
- k.p.c.** ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 1822 ze zm.)
- k.p.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 1749 ze zm.)
- k.p.k. z 1928 r.** rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 19 marca 1928 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 33, poz. 313 ze zm.) – nie obowiązuje
- k.p.k. z 1969 r.** ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 13, poz. 96 ze zm.) – nie obowiązuje
- p.b.** ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2015 r. poz. 128 ze zm.)
- p.p.m.** ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. z 2015 r. poz. 1792)
- TFUE** Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej

- TUE** Traktat o Unii Europejskiej
u.i.l. ustawa z dnia 2 grudnia 2009 r. o izbach lekarskich (Dz.U. z 2016 r. poz. 522)

Czasopisma i zbiory orzecznictwa

- KPP** Kwartalnik Prawa Prywatnego
M. Praw. Monitor Prawniczy
OSA Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSN Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNAP Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSNAPiUS Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNCP Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC-ZD Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Zeszyty Dodatkowe
OSNP Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy
OSNKW Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSP Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy
OTK-A Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy. Seria A
PiP Państwo i Prawo
PiZS Praca i Zabezpieczenie Społeczne
PPHZ Problemy Prawne Handlu Zagranicznego
PUG Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
PZP Prawo Zamówień Publicznych
RPEiS Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny

Organy orzekające i inne

ERPO	Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich
ETPC	Europejski Trybunał Praw Człowieka
KEL	Kodeks Etyki Lekarskiej
KNF	Komisja Nadzoru Finansowego
MTS	Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości
NRL	Naczelna Rada Lekarska
NSA	Naczelnny Sąd Administracyjny
OMK	otwarta metoda koordynacji
SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny
TS UE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
WSA	wojewódzki sąd administracyjny

Od redaktora

Niniejszy tom zawiera referaty wygłoszone dnia 4 marca 2016 r. na XVII konferencji naukowej Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, poświęconej teorii i praktyce źródeł prawa. Wiąże się ona tematycznie z przeprowadzoną rok wcześniej, w 2015 r., konferencją „Rola orzecznictwa w systemie prawa”, której wyniki zostały opublikowane przez Wydawnictwo Wolters Kluwer z początkiem 2016 r. W tomie niniejszym zamieszczono również sprawozdania z dyskusji przeprowadzonej podczas konferencji po każdej z jej sesji. Sprawozdanie to nie jest jednak protokołem ani tym bardziej stenogramem dyskusji, lecz jedynie jej syntezą. Referaty wygłoszone na konferencji zostały uzupełnione w druku o zgłoszony do akt tekst Marii Magdaleny Kenig-Witkowskiej na temat pozycji *soft law* w katalogu źródeł międzynarodowego prawa środowiska.

Tomasz Giaro

Otwarcie konferencji

Dziekan Krzysztof Rączka^{*}: Witam Państwa serdecznie na siedemnastej już dorocznej Konferencji Wydziałowej, która odbywa się, jak zawsze, na przełomie lutego i marca. Jak obliczyłem, oznacza to, że pierwsza konferencja została zorganizowana w 2000 r. Zawsze staramy się na konferencję przyciągać ludzi znaczących dla środowiska prawniczego. I tym razem też nam się udało, bo mamy wśród gości Prezesa Trybunału Konstytucyjnego – prof. Andrzeja Rzeplińskiego. Witamy Panie Prezesie! Jest wśród nas również Prezes Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku dr Bohdan Zdziennicki. Jest i Prezes Izby Cywilnej Sądu Najwyższego – prof. Tadeusz Ereciński, jest sędzia Trybunału Konstytucyjnego – prof. Andrzej Wróbel, skądinąd redaktor naczelny „Państwa i Prawa”. Witamy także dziekana zaprzyjaźnionej Wyższej Szkoły Administracji Publicznej w Ostrołęce – dr. Jacka Krausa. Jeżeli kogoś pominąłem, proszę o wybaczenie.

Proszę Państwa! Zawsze staramy się dobrać temat konferencji w ten sposób, żeby – z jednej strony – był to temat uniwersalny, na który mogą się wypowiedzieć pracownicy wszystkich katedr, ale z drugiej strony – i przede wszystkim – żeby to był temat doniosły, zatem po każdej konferencji od siedmiu lat łamiemy sobie głowy z Panem Dziekanem Giaro, jaki temat wybrać na następną konferencję. Ale w ubiegłym roku od razu wpadliśmy na temat źródeł prawa. Wydaje się, że właśnie jest to temat doniosły, a zarazem uniwersalny i bardzo aktualny. Samo pojęcie „źródło prawa” jest wieloznaczne. Profesor Kazimierz Opałek, o ile dobrze

---

^{*} Prof. UW dr hab. Krzysztof Rączka, Dziekan WPiA UW.

pamiętam, wyróżnił sześć czy siedem jego znaczeń. Inny z teoretyków prawa powiedział, że jest to pojęcie tak wieloznaczne, iż może należy z niego zrezygnować.

Niemniej jednak większa część przedstawicieli doktryny uznaje, że jest to kategoria bardzo ważna, którą należy badać i analizować. I rzeczywiście, przedstawiciele różnych gałęzi i dziedzin prawa analizują tę kategorię rozmaicie. Inny jest katalog źródeł prawa w prawie cywilnym, inny w prawie karnym, a jeszcze inny jest, na przykład, w prawie pracy, gdzie wyróżniamy kategorię autonomicznych źródeł prawa, o której będzie dzisiaj mówić prof. Łukasz Pisarczyk. Mówimy o źródłach prawa w znaczeniu konstytucyjnym, ale wyróżnia się także źródła pozakonstytucyjne; mówimy o źródłach prawa klasycznych, ale mówimy też o źródłach miękkich. Jest się zatem nad czym zastanawiać i myślę, że dzisiejsza konferencja będzie temu służyła, a jej efektem będzie w przyszłym roku kolejny tom ciekawych materiałów pokonferencyjnych.

Chciałbym przy tym nadmienić, że od kilku lat władze dziekańskie starają się wydawać klasykę literatury prawniczej w języku polskim, a zwłaszcza jej pierwsze polskie wydania. Pamiętacie Państwo, że w zeszłym roku ukazała się praca Hansa Kelsena *Czysta teoria prawa*. W tym roku jest to jeszcze ciepły egzemplarz książki Benjamina Constanta *O monarchii konstytucyjnej i rękojmiach publicznych*, który dopiero dzisiaj otrzymałem od prof. Adama Bosiackiego. Panie Profesorze, zapraszam, by nam Pan parę słów o tej książce powiedział.

Prof. Adam Bosiacki: Dziękuję bardzo. Panie Dziekanie, Szanowni Państwo! Jak powiedział Pan Dziekan, ideą Władz Dziekańskich jest, aby kolejne tomy serii „Klasyki Myśli Prawnej” ukazywały się z okazji kolejnych konferencji wydziałowych. Jak na razie udaje się nam wydawać klasyków, którzy odcisnęli ogromne piętno na myśli prawnej, a w Polsce są znani, lecz przede wszystkim w wersji oryginalnej. Dzieło Benjamina Constanta *O monarchii konstytucyjnej i rękojmiach publicznych* jest tego typu książką. Jest to praca uniwersalna, ponieważ zajmuje się systemem prawnym państwa nowoczesnego, gdzie oczywiście dziś już nie chodzi o monarchię konstytucyjną, ale chodzi o system – jak mówił Monteskiusz – hamulców i równowagi. System ten nie tylko na płaszczyźnie

przepisów prawa dotyczy rękojmi publicznych, czyli tego – jak pisze autor – co powinno się dziać, aby państwo mogło dobrze funkcjonować. Nie czynię przy tym aluzji do obecnej rzeczywistości, lecz wręcz odwrotnie – wyrażam przekonanie, że tego typu książki są zawsze aktualne. Pozostają one aktualne również w kontekście polskim, w aspekcie zmiany obyczajów, zwyczajów, manier, dobrych praktyk i *soft law*, jak będzie o tym mowa na dzisiejszej konferencji, ale to już oczywiście nie mnie oceniać. Dziękuję Państwu bardzo.

Dziekan Krzysztof Rączka: Proszę Państwa, po tym krótkim wstępie bierzmy się do pracy. Zapraszam uczestników pierwszego panelu!

Sesja I

---

dr hab. Kamil Zaradkiewicz (moderator)

Przystępujemy zatem do pierwszego panelu. Jak Pan Dziekan Rączka słusznie zauważył, wieloaspektowe pojęcie źródeł prawa może być bardzo różnie rozumiane. Jeśli mielibyśmy poszukiwać wspólnego mianownika dla wystąpień w ramach pierwszego panelu – co zaraz zweryfikuje treść wystąpień – wstępnie można się pokusić o tezę, że jest nim polityka i polityczność, czyli zjawiska, które zawsze budzą emocje. Może należałoby przy tym zrobić zastrzeżenie w odniesieniu do wystąpienia prof. Piotrowskiego, który będzie mówił o konstytucji. Chociaż nie ma aktu normatywnego bardziej politycznego niż konstytucja. Oddaję zatem głos Panu Profesorowi.

Pojęcia zastane w Konstytucji RP. Dylematy teorii i praktyki

1. Koncepcja pojęć zastanych ma istotne znaczenie w procesie wykładni Konstytucji. W świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego oraz poglądów doktryny Konstytucja, nie ustalając znaczenia wielu zastosowanych w niej pojęć, nawiązuje do ich dotychczasowego rozumienia, które – zależąc od poglądów uczonych i kształtu praktyki – wynika „z tradycji, doktryny i orzecznictwa, a także ze sposobu rozumienia (...) w prawie dotychczas obowiązującym”¹. Chodzi zatem o takie znaczenie, jakie „od dawna ukształtowało się w Polsce na tle poglądów doktryny i orzecznictwa”². Pojęcia zastane, odwołujące się zwłaszcza do wartości zastanych³, a także zawartych w Konstytucji klauzul generalnych, sprzyjają znajdującej wyraz w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego tendencji do odwoływania się do wcześniejszych judykatów, stabilizującej linię orzecniczą⁴. Ukształtowana interpretacja pojęć zastanych „założonych przez ustrojodawcę jako dane”⁵ nadaje sens ustawie zasadniczej, co wskazuje na szczególne znaczenie paradygmatu wykładni⁶ tych pojęć

---

* Dr hab. Ryszard Piotrowski, Katedra Prawa Konstytucyjnego WPiA UW.

¹ Tak w uzasadnieniu wyroku TK w sprawie K 24/04.

² Tak L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2015, s. 131.

³ Por. P. Winczorek, *Konstytucja i wartości*, [w:] *Charakter i struktura norm konstytucji*, red. J. Trzeciński, Warszawa 1997, s. 41.

⁴ Por. T. Stawecki, J. Winczorek (red.), *Wykładnia konstytucji. Inspiracje, teorie, argumenty*, Warszawa 2014.

⁵ Por. S. Wronkowska, *O niektórych osobliwościach konstytucji i jej interpretacji*, [w:] *Wykładnia Konstytucji. Aktualne problemy i tendencje*, red. M. Smolak, Warszawa 2016, s. 15.

⁶ S. Wronkowska, *O niektórych...*, s. 15.

i jego zgodności z Konstytucją. W doktrynie znalazł wyraz pogląd, że sąd konstytucyjny jako interpretator konstytucji „ma bardzo duży zakres swobody, a niekiedy (...) musi podjąć decyzje autorytatywnie kończące spór co do treści (...) pojęć”⁷. Jednak działając w granicach owej swobody interpretacyjnej, Trybunał Konstytucyjny nie może postępować arbitralnie, w oderwaniu od konstytucyjnych przesłanek ustalania znaczenia pojęć zastanych, którymi są „przepisy dające wyraz założonym ideom ustrojowym lub zawierające pojęcia zastane”⁸. Oznacza to jednak, że ustalając znaczenie pojęć zastanych, Trybunał Konstytucyjny odwołuje się także do pojęć zastanych, których znaczenie sam przecież ustala. Jest zatem szczególnie ważne to, w jakim stopniu Trybunał Konstytucyjny pozostaje wierny owym założonym przez ustrojodawcę ideom ustrojowym i jaki nadaje im sens, kształtując znaczenie pojęć zastanych, wymagających doprecyzowania „gdy nie są one dość klarowne”. Swoboda interpretatora, wynikająca z wykorzystywania pojęć zastanych przez ustrojodawcę, pozwala uznać, że ustalający znaczenie tych pojęć Trybunał Konstytucyjny spełnia funkcję niemal ustrojodawczą.

Obok koncepcji pojęć zastanych w procesie interpretacji ustawy zasadniczej znajduje zastosowanie zasada, zgodnie z którą pojęcia konstytucyjne mają autonomiczny charakter, a rozumienie określonego terminu przez ustawodawcę nie może wiązać organów państwowych przy interpretacji Konstytucji. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego „odczytanie sensu i znaczenia przepisu wskazanego jako wzorzec konstytucyjny musi bowiem być dokonane w świetle pojęć, instytucji i mechanizmów samej Konstytucji”⁹, ponieważ pojęcia konstytucyjne „nie stanowią mechanicznej transpozycji konstrukcji normatywnych istniejących na gruncie ustawodawstwa zwykłego”¹⁰. W myśl stanowiska Trybunału Konstytucyjnego, „nawet uznając, że w celu ustalenia zakresu pojęć konstytucyjnych mają znaczenie tradycyjne, podstawowe założenia gałęzi prawa, w ramach której znajdują się odpowiedniki pojęć konstytucyjnych – należy jednocześnie przyjąć, że mogą one wyznaczać jedynie ogólne punkty odniesienia dla konkretnych, często zróżnicowanych rozwiązań normatywnych.

⁷ S. Wronkowska, *O niektórych...*, s. 25.

⁸ S. Wronkowska, *O niektórych...*, s. 25.

⁹ Tak TK w uzasadnieniu wyroku w sprawie K 20/02.

¹⁰ Tak TK w uzasadnieniu wyroku w sprawie K 20/02.

Rozwiązania te mogą bowiem odbiegać od modelowego założenia przyjmowanego na gruncie danej gałęzi prawa, o ile zarazem respektowany jest system zasad i wartości konstytucyjnych¹¹.

W świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego „przy wykładni pojęć konstytucyjnych definicje formułowane w aktach niższego rzędu nie mogą mieć znaczenia wiążącego i przesądającego o sposobie ich interpretacji. Jak wielokrotnie podkreślano w orzecznictwie Trybunału, pojęcia konstytucyjne mają charakter autonomiczny wobec obowiązującego ustawodawstwa. Oznacza to, że znaczenie poszczególnych terminów przyjęte w ustawach nie może przesądzać o sposobie interpretacji przepisów konstytucyjnych, albowiem wówczas zawarte w nich gwarancje utraciłyby jakikolwiek sens. Przeciwnie, to normy konstytucyjne winny narzucać sposób i kierunek wykładni przepisów innych ustaw. Punktem zaś wyjścia dla wykładni konstytucji jest ukształtowane historycznie i ustalone w doktrynie prawa rozumienie terminów użytych w tekście tego aktu prawnego¹². Tego rodzaju stanowisko prowadzi do usytuowania doktryny w szczególnej sytuacji uznanego przez Trybunał Konstytucyjny współtwórcy norm ustawy zasadniczej. Jednak interpretacje doktrynalne nie mogą być sprzeczne z wartościami konstytucyjnymi. Dotyczy to zwłaszcza poglądów ukształtowanych pod rządami ustaw zasadniczych, które utraciły moc obowiązującą.

Zarazem jednak specyfika norm konstytucyjnych znacząco utrudnia odnalezienie w tekście ustawy zasadniczej przesłanek wystarczających do identyfikacji znaczenia zastosowanych w niej pojęć. W świetle doktryny specyfika norm konstytucyjnych polega „na znacznym stopniu ich ogólności i abstrakcyjności”, co powoduje, że „ustrojodawca nie zawsze w normach materialnych szczegółowo reguluje wszystkie kwestie w sposób właściwy dla unormowania materialnoprawnego. Wystarczy, że formułując zakazy i nakazy wskaże pewne ramy, granice. Konkretną treścią zostają one wypełnione albo przez ustawodawcę zwykłego, albo w praktyce stosowania konstytucji przez upoważnione do tego podmioty (np. precedensy i zwyczaje konstytucyjne). Normy materialnoprawne mogą też pozostawać

---

¹¹ Tak TK w uzasadnieniu wyroku w sprawie K 20/02.

¹² Tak TK w uzasadnieniu wyroku w sprawie P 1/05.

Tomasz Giaro – profesor doktor habilitowany nauk prawnych, dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, kierownik Zakładu Europejskiej Tradycji Prawnej WPiA UW; redaktor naczelny czasopisma „Studia Iuridica”; członek Komitetu Nauk Prawnych PAN, Przewodniczący Rady Programowej Stacji PAN w Rzymie; laureat Nagrody Fundacji na rzecz Nauki Polskiej w obszarze nauk humanistycznych i społecznych.

Monografia jest zbiorem referatów i relacji z dyskusji pracowników naukowych Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego na temat źródeł prawa w systemie prawa polskiego i europejskiego. Są to materiały najnowszej spośród konferencji naukowych rokrocznie organizowanych przez Wydział Prawa, w których uczestniczą przedstawiciele większości dziedzin prawoznawstwa.

Temat „Źródła prawa. Teoria i praktyka” nawiązuje do problematyki konferencji Wydziału Prawa i Administracji UW, która odbyła się w 2015 r., zatytułowanej „Rola orzecznictwa w systemie prawa”. Podtytuł tomu wskazuje, że chodzi nie tylko o katalogi źródeł zawarte w ustawie zasadniczej i dziełach jej komentatorów, lecz także – a może przede wszystkim – o źródła prawa realnie funkcjonujące w praktyce.

W kontekście trwającego od grudnia 2015 r. sporu wokół Trybunału Konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej zagadnienie źródeł prawa zyskało nową aktualność. Spór ten nie znalazł dotychczas akceptowanego powszechnie rozstrzygnięcia. Zwłaszcza w trójkącie sił działających między Trybunałem, Parlamentem i Prezydentem kompetencje tych podmiotów nie są do końca jasne.

9788381072243 W01P01

ISSN: 1897-4392
ISBN: 978-83-8107-224-3

9 788381 072243

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL